

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ & ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΟ
ΜΟΥΣΕΙΟ

Η τέχνη της συντήρησης ή συντηρώντας την τέχνη

ΜΑΪΣΤΟΡΕΣ

Φώτης Ζαχαρίου (1909-2001)

Αντώνης Γιλίνος (1936-1998)

Αυτό το έντυπο είναι του / της που
επισκέφθηκε στις / / τη μόνιμη έκθεση του
Βυζαντινού & Χριστιανικού Μουσείου και την περιοδική έκθεση

Φώτης Ζαχαρίου, Εργασίες συντήρησης. Εγκαταστηκή, 1990-1998

Συντήρηση, μια αθέατη λειτουργία του Μουσείου

Στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο μπορείς να δεις αντικείμενα που μας βοηθούν να καταλάβουμε τον τρόπο που σκέφτονταν, ζούσαν και δημιουργούσαν οι άνθρωποι στα βυζαντινά χρόνια. Άλλα είναι έργα εξαιρετικής τέχνης, ενώ άλλα απλά αντικείμενα της καθημερινής ζωής.

Πριν εκτεθούν τα αντικείμενα αυτά, έχουν προηγηθεί πολλές σημαντικές εργασίες συνήθως άγνωστες στους επισκέπτες. Μια από αυτές είναι και η **Συντήρηση των αντικειμένων**. Οι συντηρητές εξετάζουν τα υλικά και τον τρόπο κατασκευής των αντικειμένων και καταγράφουν τις φθορές τους. Στη συνέχεια μελετούν τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε το κάθε αντικείμενο να διατηρηθεί όσο το δυνατόν περισσότερο στο μέλλον. Τέλος, σε μερικά έργα, κάνουν τις απαραίτητες εργασίες ώστε να καταλαβαίνουμε καλύτερα πώς ήταν όταν φτιάχτηκαν.

Η συντήρηση λοιπόν είναι μια εξειδικευμένη και σύνθετη εργασία που συνδυάζει την τέχνη, την τεχνολογία και την επιστήμη. Είναι μια απαραίτητη διαδικασία για τη διάσωση των μοναδικών αντικειμένων του παρελθόντος.

1 Στις φωτογραφίες βλέπεις πώς ήταν πριν συντηρηθούν κάποια αντικείμενα από την μόνιμη έκθεση του Μουσείου. Δες πώς είναι τα ίδια αντικείμενα σήμερα.

Αυτός ο μαρμάρινος πεσίσκος, δηλαδή μια μικρή τετράγωνη κολώνα, βρισκόταν κάποτε σε ένα χριστιανικό ναό του 5ου αιώνα μ.Χ. Θα τον βρεις στην ενότητα **Οι ναοί της νέας θρησκείας**.

Στην ίδια ενότητα μπορείς να βρεις και αυτό το τμήμα από πολύχρωμο ψηφιδωτό δάπεδο που στόλιζε κάποτε ένα χριστιανικό ναό της Αθήνας του 5ου αιώνα μ.Χ.

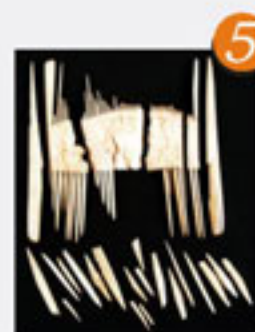

3 Δύο επίπεδα πιο κάτω θα βρεις την ενότητα **Χριστιανική Αίγυπτος. Κοπτική τέχνη**. Εδώ εκτίθεται και το τμήμα υφάσματος από μαλλί και λινό. Χρονολογείται μεταξύ του 4ου και του 8ου αιώνα μ.Χ. Δες το καινούργιο ύφασμα πάνω στο οποίο τοποθετήθηκε και παρατήρησε πόσο επιδέξια στερεώθηκαν τα νήματα που είχαν κοπεί.

Ο ασημένιος δίσκος του 7ου αιώνα προέρχεται από τη Μυτιλήνη. Βρίσκεται στην ενότητα **Η κρίσιμη καμπή**, μαζί με άλλα πολυτελή ασημένια σκεύη που όπως βλέπεις έχουν και αυτά συντηρηθεί.

Προς το τέλος της έκθεσης, στην ενότητα **Όψεις δημόσιου και ιδιωτικού βίου**, μπορείς να βρεις αυτό το κομψό χτένι του 10ου-11ου αιώνα, φτιαγμένο από ελεφαντοστό. Όπως βλέπεις, πολλά από τα «δόντια» του έχουν χαθεί. Τα υπόλοιπα χρειάστηκε να συγκολληθούν προσεκτικά με ειδική κόλλα.

Η περιπέτεια μιας σπουδαίας εικόνας

Το 1979 ένα μεγάλο κακό συμβαίνει σε μια εκκλησία της Μονεμβασίας! Μια ομάδα αρχαιοκαπήλων κλέβει 31 εικόνες για να τις πουλήσει. Ανάμεσά τους είναι και μια εξαιρετική βυζαντινή εικόνα του 14ου αιώνα με θέμα τη Σταύρωση. Ευτυχώς, ένα χρόνο αργότερα, οι άνθρωποι που παράνομα κρατούσαν τις εικόνες, συλλαμβάνονται και οι εικόνες καταλήγουν στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο.

Ωστόσο, η εικόνα της Σταύρωσης, μια από τις μεγαλύτερες σε μέγεθος εικόνες της εποχής της, είχε πάθει μεγάλη ζημιά. Δες στην ασπρόμαυρη φωτογραφία την κατάσταση της εικόνας όταν ήρθε στα εργαστήρια συντήρησης του Μουσείου. Εκεί, μετά από ειδική μελέτη, η εικόνα αποκαταστάθηκε, στερεώθηκε και καθαρίστηκε. Προσπάθησε να την εντοπίσεις στην ενότητα **Λατρεία και τέχνη**, για να δεις πώς είναι σήμερα.

Η περιπέτεια ενός μνημείου

Τη δεκαετία του 1960 μια δύσκολη απόφαση χρειάστηκε να ληφθεί! Μια εκκλησία του 9ου αιώνα, στις όχθες του ποταμού Μέγδοβα κοντά στο χωριό Επισκοπή της Ευρυτανίας, έμελλε να χαθεί για πάντα κάτω από το νερό της τεχνητής λίμνης των Κρεμαστών! Στη δύσκολη απόφαση οδήγησε η ανάγκη για την κατασκευή του υδροηλεκτρικού φράγματος του Αχελώου.

Πάντως, αποφασίστηκε να διασωθούν τουλάχιστον οι τοιχογραφίες της εκκλησίας που χρονολογούνται τον 13ο αιώνα. Ειδικό συνεργείο, με επικεφαλής τον συντηρητή Φώτη Ζαχαρίου, ανέλαβε το δύσκολο έργο της αποτοίχισης και της μεταφοράς τους στο Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο. Η εργασία αυτή αποδείχθηκε ακόμη δυσκολότερη όταν αποκαλύφθηκαν, κάτω από τις τοιχογραφίες του 13ου αιώνα, δύο παλιότερα στρώματα ζωγραφικής, το ένα του 11ου και το άλλο του 9ου αιώνα!

Σήμερα, μπορείς να δεις τις συγκεκριμένες τοιχογραφίες στην ειδικά διαμορφωμένη γι' αυτές ενότητα της μόνιμης έκθεσης. Προσπάθησε να εντοπίσεις ανάμεσά τους την τοιχογραφία της φωτογραφίας που δείχνει πώς ήταν πριν από τη συντήρηση. Πίσω της ξεπροβάλλει η τοιχογραφία του 11ου αιώνα που ήταν ζωγραφισμένη στον ίδιο ακριβώς τοίχο! Βρες και μια τοιχογραφία από το ζωγραφικό στρώμα του 9ου αιώνα!

Βγαίνοντας από τη μόνιμη έκθεση του Μουσείου μπορείς να επισκεφτείς και την περιοδική έκθεση με τίτλο ΜΑΪΣΤΟΡΕΣ. Η έκθεση αυτή παρουσιάζει τη ζωή και το έργο δύο σημαντικών συντηρητών που ήταν ταυτόχρονα και καλλιτέχνες. Πρόκειται για τον Φώτη Ζαχαρίου και τον Αντώνη Γκλίνο.

Φώτης Ζαχαρίου (1909-2001)

Στον όροφο του κτηρίου που στεγάζει την περιοδική έκθεση, θα γνωρίσεις περισσότερα για τον Φώτη Ζαχαρίου, έναν από τους πρωτοπόρους της συντήρησης έργων τέχνης στη χώρα μας.

Εκτός από τις αποτοιχισμένες τοιχογραφίες που είδες στη μόνιμη έκθεση του Μουσείου, εδώ θα δεις και άλλες που διασώθηκαν από τον Φώτη Ζαχαρίου. Στον ίδιο χώρο θα βρεις πολλές ασπρόμαυρες φωτογραφίες που δείχνουν μνημεία στα οποία

εργάστηκε για περισσότερα από 30 χρόνια, συντηρώντας τοιχογραφίες και ψηφιδωτά. Αν θέλεις σημείωσε μερικές από τις διαφορετικές περιοχές της χώρας που τον οδήγησε η δουλειά του:

Όσο, ο Φ. Ζαχαρίου δεν ήταν μόνο ένας σπουδαίος συντηρητής αλλά και ένας αληθινός καλλιτέχνης. Συνδυάζοντας τις εμπειρίες της ζωής και της δουλειάς του με τις σπουδές του στην Σχολή Καλών Τεχνών εργάστηκε με διαφορετικά υλικά δημιουργώντας πλήθος έργων. Στην έκθεση μπορείς να δεις μια σειρά από σχέδιά του. Σημείωσε μερικά από τα θέματα που τον απασχολούσαν περισσότερο:

Στην έκθεση θα δεις και μερικά από τα αντίγραφα βυζαντινών τοιχογραφιών και ψηφιδωτών που δημιούργησε ο Ζαχαρίου. Στα έργα αυτά συναντάται η αγάπη του για τη βυζαντινή τέχνη και η εμπειρία του ως συντηρητή σε πολλά βυζαντινά μνημεία. Αν θέλεις, σημείωσε μερικά από τα μνημεία από τα οποία προέρχονται τα αντίγραφα:

Η βυζαντινή τέχνη επηρέασε τον Ζαχαρίου και στις πρωτότυπες καλλιτεχνικές δημιουργίες του. Πολλά από τα έργα αυτά, που θα τα βρεις και στην έκθεση, απεικονίζουν το φυσικό και αρχιτεκτονικό περιβάλλον μοναστηριών του Αγίου Όρους. Όπως μπορείς να παρατηρήσεις, άλλα έργα είναι φτιαγμένα με ψηφίδες, άλλα με την τεχνική της αυγοτέμπερας, δηλαδή χρώματα ανακατεμένα με αυγό και άλλα με την τεχνική της εγκαυστικής, δηλαδή χρώματα διαλυμένα σε κεριά και μαστίχα. Δεν είναι τυχαίο ότι αυτές τις τεχνικές χρησιμοποιούσαν οι βυζαντινοί τεχνίτες.

Αθήνα. Σχέδιο, 1941

Ο άγιος Μερκούριος. Αντίγραφο τοιχογραφίας από το Πρωτάτο Αγίου Όρους, 1956

Μονή Δοχειαρίου. Ψηφιδωτό, 1980-88

Αντώνης Γκλίνος (1936-1998)

Στο ισόγειο θα γνωρίσεις το έργο ενός ακόμη σημαντικού συντηρητή-καλλιτέχνη. Πρόκειται για τον Αντώνη Γκλίνο, πρωτοπόρο στη συντήρηση ενός παραμελημένου παλιότερα υλικού, του χαρτιού. Ο Γκλίνος σπούδασε Συντήρηση στη Ρώμη όπου ειδικεύτηκε και στη συντήρηση του χαρτιού. Ως στέλεχος του Υπουργείου Πολιτισμού εργάστηκε με πάθος για τη διάσωση μοναδικών βιβλίων και αρχαιακού υλικού. Στην έκθεση μπορείς να δεις το βιβλίο που έγραψε για να μεταφέρει στους νεότερους τις πολύτιμες γνώσεις του.

Η άλλη μεγάλη αγάπη του Γκλίνου ήταν η ζωγραφική, την οποία μάλιστα σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών. Στην έκθεση μπορείς να βρεις τον πίνακα της φωτογραφίας. Γύρω του υπάρχουν κι άλλα έργα που έχουν ως κεντρικό σημείο

.....
Στη διπλανή αίθουσα μπορείς να δεις πίνακες του Γκλίνου που είναι επηρεασμένοι από τη βυζαντινή εικονογραφία. Στην ίδια αίθουσα προσπάθησε να εντοπίσεις και την εικόνα της αγίας Αικατερίνης. Στο έργο αυτό ο ζωγράφος δεν ακολουθεί τα βυζαντινά πρότυπα αλλά τα στοιχεία της δυτικότερης θρησκευτικής ζωγραφικής του 19ου αιώνα.

Ο ζωγράφος
Καβαλιεράτος, Λάδι

Στην τελευταία αίθουσα της έκθεσης μπορείς να δεις μερικά έργα που συνδυάζουν διαφορετικά μεταξύ τους στοιχεία. Βρες τον πίνακα της φωτογραφίας και σημείωσε τι βλέπεις:.....

.....
Σε αυτήν την ομάδα έργων ο Γκλίνος αποτυπώνει τους προβληματισμούς του για τον κόσμο που μας περιβάλλει.

Μοτοσυκλετιστής,
Λάδι, 1984

Πρόδρομος,
Τέμπρα, 1975

Κείμενα- επιμέλεια:

Πάνος Βοσνιάδης, Στάθης Γκότσης
Σχεδιασμός: Γιώργος Σουπιός
Διόρθωση: Γασμίνα Μωυσεΐδου
Copyright 2006

Ευχαριστούμε την επιμελήτρια της έκθεσης Σοφία Γερογιώργη, την ιστορικό τέχνης Ελένη Μάργαρη και τον συντηρητή Γιώργο Κορκόβελο.

Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο
Βασ. Σοφίας 22, 106 75 Αθήνα
Τηλ.: 210 72.11.027, 210 72.32.178
Fax: 210 72.31.883
Γραφείο Εκπαιδευτικών
Προγραμμάτων:
210 72.31.985
e-mail: protocol@bma.culture.gr